

Man tað vera so, Elsebeth?

Bergun Kass

býráðslimur

Sum býráðspolitikari má eg viðmerkja.

Neyvan var býarbygging ella høvuðsstaðarbygging málið, tá fyrsta bygningsverkið, ið skuldi hava eftirlitið við skipaferðsluni millum ‘Østersøen og Mälaren’, sá dagsins ljós. Men vaksandi virksemi og seinni økt virksemi øllum hesum flutningi og uttanlandssamskifti viðvíkjandi, bleiv til ein skjótt vaksandi og størsta býin í Svøríki. Í 1634 tá kongshúsið, ríkisdagurin og centraladministration bleiv flutt og samlað á einum staði, gjørdist Stockholm til høvuðsstað.

Á sama hátt var Oslo ikki høvuðsstaður fyrr enn barnleysi kongurin doyði og beiggin Håkon, sum tá var búsitandi í Oslo, bleiv kongur. Hann avgjórði í 1314, at býurin skuldi verða høvuðsstaður í landinum og at øll segl í ríkinum skuldu í varðveitslu hjá kanslaraanum – landsins fyrisitingarlaga leiðara. Kanslaraembætið var tengt at próvstaembæti, og henda samanrenning bleiv ein valdsmiðdepil, sum førði til stóra tilflyting og býarvøkstur.

Ikki tí eg skal halda áfram og greiða frá høvuðsstaðar- ella storbýaruppruna, ella rógva afturá okkara høvuðsstað og spyrja hví Havnin bleiv til Havnina.

Men tað tykist so, at ein landsumsiting við tilknýttum virksemi hevur verið samlað, og hevur trekt

til sín fólk, førleikar, stórrakstrar- fyrimunir og meira, ígjøgnum øldir.

At samanlíkna okkara smálandaviðurskifti við omanfyri, er nakað djarvt og kann man siga, at viðurskiftini, við nútíðarbrillum, ikki neyðvendugvís skulu síggja soleiðis út.

Tó skulu vit semjast um, at eitt hvørt land má hava ein størri bý ella eitt kraftcentur, og í okkara føri hava vit júst knógvað okkum upp á hesi tjúgutúsund fólkin, sum avgjört er eitt minimum fyri at rækka málinum um kraftcentur, býartrivna, tilflyting og vøkstur.

Og sostatt fáa øll okkara, ið hava lisið og lært uttanlands, valið – antin býarlív ella sokallað bygðalív. Flytir tú meira úr Havnini – verður ikki valið, men tað heila meira bygðalív.

Og hvønn ‘tiltrekkja’ vit tá úr útlandinum – ella hvørjar førleikar tiltrekkja vit?

Fáa vit fyrimunir – ‘dugnaskapskoncentratióinir og synergiir’?

Byggja vit land ella byggja vit bygdir?

Ella mugu vit ikki bæði?

Latið okkum semjast og standa saman um størstu avbjóðingina sum, ikki er Havnin móttvegis bygðunum, men Føroyar móttvegis umheiminum.

Alt annað er tann vísi deyði.

Tað er altíð dýrt at vilja tað sama sum flest hini – at búgva har hini vilja búgva. Men eg vil geva Elsebeth rætt í, at húsaprísirnir í Havnini eru ov høgir, at tað politiska handverkið ikki hevur nýtt nýggjastu amboðini og at man: bæði býar- og landspolitiskt,

átti at ført ein tíðarhóskandi og fjølbroyttari bústaðarpolitikk, partvís biðaði við almennum byggivirksemi, sum viðførdi prís-vøkstur, ikki bert lat stuðul (rentustuðul) til eina íbúðarloysn, sethús, gjørði lógarbroytingar, sum loyvdu ymsum eigaraformum

Og so framvegis.

Hetta var orsøkin til húsaprísirnar og ikki miðvís centralisering ella nýiløgur í Havnini, sum flestu eru av dagfóringarligum slagi.

Við vón um samstarv og politiskt hugflog til bæði størri og minni kraftcentur – landinum og landa- stødd at frama.

Hví legði Jógván Skorheim frá sær?

Nú Jógván Skorheim legði frá sær sum formaður í landsstýrismálanevndini var grundgevingin vantandi heimildir hjá nevdini til at halda í oyruni á Landsstýrinum. Løgtingsfólk plaga ikki at standa í kø til sessir í landsstýrismálanevndini, og spurningurin er um veruliga orsøkin nú er vantandi heimildir. Vit kunnu tí kanska loyva okkum at spyrja, hví Jógván Skorheim veruliga legði frá sær

Hallbera F. West

PhD lesandi

Í parlamentariskum skipanum er tað sum kunnugt ikki veljarin, men parlamentarið, sum gevur vald til stjórnina. Ein náttúrlig fylgja av hesum er, at veljarin væntar, at Løgtingið heldur í oyruni á lögmanni og landsstýrisfólkum.

Løgtingsfólk hava fleiri eftirlitsamboð. Tey kunnu seta fyrispurningar, seta kanningarstjóra ella kanningarnevndir, reisa misálit, og tey kunnu leggja mál fyri Landsstýrismálanevndina. Við øðrum orðum, amboðini til eftirlit eru til staðar. Spurningurin er tó, nær tingfólk velja at gera brúk av eftirlitsamboðum.

Í høvuðsheitunum so er eftirlitsvirksemi treytað av kappingarstøðuni í Løgtinginum hjá politisku flokkunum. Tingfólk eru ikki bara tingfólk. Tey eru eisini limir í politiskum flokkum. Við øðrum orðum, so er tað av týðningi, at tað politiskt loysir seg at átaka sær eftirlitsuppgávur í Løgtingi-

inum. Tað ger tað fyrst og fremst hjá tingfólkum umboðandi andstøðuna á Løgtingi.

Sitandi andstøða og eftirlitsvirksemi

Sitandi andstøða hevur eisini gjørt um seg við nýtslu av eftirlitsamboðum. Misálit hevur verið reist, nógv mál hava verið fyr í Landsstýrismálanevndini, og fyri summar samtykti Løgtingið, at kanningarstjóri skal setast at kanna landstýrismanninum í fiskivinnumálum og lögmann.

Við øðrum orðum, so tykist andstøðan at standa saman um at gera lívið hjá samgonguni so trupult sum møguligt. Einku undarligt er í hesum. Tvørturímóti so er tað rættliga sjálvsagt um hugsað verður um, at samgongan hevur minst hugsandi meirluta (16+1).

Føroyska politiska skipanin hevur sum kunnugt eina sterka siðvenju við meirlutastjórn. Ein vansi við eini smalari samgongu er, at andstøðan við 2/5 av tingfólkunum kann seta ein kanningarstjóra, um onkur snávingarsteinur er (Landsstýrismálanevndin hevur tó eisini henda møguleika).

Eitt annað er, at samgongan í nevndartelvingini valdi at lata andstøðuni (tó tekniskt í valbólki við Nýtt Sjálvstýri) meirilutan í landsstýrismálanevndini. Tað gevur eisini andstøðuni møguleikar. Møguliga hevur samgongan undirmettt møguleikan at nýta eftirlitsamboð til at trýsta stjórnuna við.

Áralagið í samgonguni er nú heldur ikki tað besta, um hugsað

verður um summarrokið við fiskivinnunýskipan og eykajáttanum. Í eini partapolitiskari skipan er tað sjálvsagt, at ein andstøða tevjar tilíkar veikleikar og leggur stórst møguligt trýst á. Til hetta skal tó leggjast afturat, at um ein andstøða fer ov langt í síni nýtslu av eftirlitsamboðum, so kunnu tiltøkini virka sum ein boomerangur og raka andstøðuna sjálva. Tað kann henda um veljarin heldur, at hetta er í so opportunistiskt.

Landsstýrismálanevndin og málið um Jógván Skorheim

Men tá nú andstøðuni dárar so væl at leggja trýst á stjórnina við at nýta eftirlitsmøguleikar, hví legði Jógván Skorheim, sum jú er partur av andstøðuni, so frá sær sum formaður í Landsstýrismálanevndini?

Eitt sum gransking av parlamentariskum eftirliti vísir á er, at tingfólki dárar betur at nýta eftirlitsmøguleikar, sum ikki eru ov tíðarkrevjandi, samstundis sum virksemi kann geva veljaratokka.

Viðvíkjandi Landsstýrismálanevndini, so tykjast hesir nevndarsessir ikki at vera so ovarlaga á ynskilistanum hjá lögtingsfólkunum. Oftani eru tað nývald tingfólk, ið enda í hesi nevnd. Í øllum førum ikki altíð tey royndastu tingfólkini, sum vit annars kenna tað frá líknandi nevndum í øðrum lóggávutíðum.

Støðan við, at ein formaður í einum flokki vil sleppa úr nevndini stuðlar væl hesum uppáhaldi um lága raðfesting millum tingfólk. Tað kann tí hugsast,

at eftirlitsarbeiði í Landsstýrismálanevndini ikki lýkur áðurnevndu kostnaðarrokning. Um vit hyggja eftir uppgávnunum hjá Landsstýrismálanevndini, so eru málini klagumál, ið kunnu taka langa tíð, vera torrskild og krevja serkunnleika.

Samstundis er eitt eyðkenni fyri Løgtingið, at umsitingarlaga orkan í mun til tal av tingfólki er lág. Eitt annað er, at fjølmíðlaumrøðan sum heild av tilíkum málum er avmarkað, í øllum førum í mun til tíðina tað helst krevur at viðgerða tilík kærumál.

Við øðrum orðum, so “kostar” hetta slag av eftirlitsarbeiði nógv hjá tingfólki, samtundis sum partapolitisku fyrimunirnir eru avmarkaðir. Jógván Skorheim er formaður í einum lítum politiskum flokki, sum skal stríðast fyri sína umboðan á Løgtingi, og hev-

ur tí helst ikki ráð til at brúka tíð upp á eftirlit, ið ikki gevur partapolitiskan vinning. Tað er tí kanska ikki so lægt, at Jógván Skorheim legði frá sær. Men kanska hevði orsøkin ikki so nógv við heimildir hjá nevdini at gera.

Nevndin snøgt sagt “kostar” for nógv í mun til politiskar ágóðar.

Parlamentariskt eftirlit hevur sínar avmarkingar í partapolitiskari kapping. Fyri at fáa tilíkar institutióinir at virka eftir ætlan, so er ein spurningur institutióin sjálf, tvs. hvørjar heimildir eru neyðugar.

Ein annar spurningur er, hvør umsitingarlig orka krevst.

Tað er tó eisini umráðandi at taka atlit til í hvønn mun tað loysir seg hjá politikarum at átaka sær tilíkar eftirlitsuppgávur.

